

VICENÇ VILLATORO

Contra el populisme

Quan es diu allò que la democràcia és el menys dolent dels règims polítics, no és una frase feta, només. La democràcia, tal com la coneixem, conté importants riscos d'imperfeció. Però en qualsevol cas són infinitament menors dels que contenen els totalitarismes. Per exemple, el risc més gran de la democràcia –govern del poble– és el populisme, la demagògia. Conquerir el suport del poble a través de l'afalac, de la facilitat, de la propaganda. Una democràcia populista és una mica menys democràcia. Però una dictadura populista és encara més dictadura. En democràcia, els populistes solen contraposar poble i polítics, el sentit comú de la gent comuna i senzilla contra la murrieria interessada dels professionals de la política, i a partir d'aquesta contraposició aquest poble més o menys inventat esdevindria la imatge mateixa de la raó.

En els últims temps, en alguns dels debats polítics a Catalunya i al conjunt de l'estat, el populisme ha tret el nas d'una manera visible. Molt sovint no és un populisme nou, però potser sí que està més deixat anar. En la transició democràtica, calia injectar una mica de prestigi a la política. Ara ja ens veiem amb cor de fer-nos els fatigats escèptics i d'elogiar contra aquesta una suposada veritat que ve de baix, una suposada veu del poble, ampliada per altaveus i megafonies diverses, i habitualment no gens neutres.

Per exemple, treu el nas el populisme en el debat sobre el finançament dels partits polítics. Per què no tenim un sistema raonable de finançament dels partits? Per pura hipocresia populista. Com que hem quedat que la política és perversa i perillosa, decidim destinar-hi pocs diners. No fos cas. Per la mateixa raó, decidim també pagar malament els nostres polítics. Qualsevol sou de polític és motiu d'escàndol general. Sense adonar-se que en el món privat algú que gestionés un pressupost i una plantilla del mateix volum, amb la mateixa responsabilitat, cobraria deu vegades més.

“Aquesta forma de populisme, de descrèdit de la política, alguns ens diuen que pot portar a Itàlia: en nom d'això es van carregar tota una classe política, perquè pogués aparèixer Berlusconi. Però també ens pot portar a l'Argentina: ja que la política ha quedat establerta com el terreny de la corrupció”

Però, no. El populisme no admetria que els diners que els partits necessiten per fer la seva feina i els que els polítics mereixen per fer la seva feina arribessin per damunt de la taula. El populisme rampant s'escandalitzaria. Llavors passen dues coses terribles. La primera, que la gasiveria amb els diners que passen per damunt de la taula esdevé una invitació que en passin alguns per sota. La segona, que la política deixa de ser una oferta professionalment atractiva per gent que podria tenir-ne vocació i que ens aniria bé que en tingués.

Però en aquest debat sobre el finançament dels partits el populisme ha tret el nas per una altra via. La societat s'ha escandalitzat –representa– quan ha atribuït a la política actituds i comportaments que després són absolutament típics en la societat. Hem generat tots plegats una imatge de corrupció política, denuncia-

da des d'una societat angèlica, mentre que tinc la convicció que en el seu conjunt el món de la política és més net i més fiable que el conjunt del món econòmic extern a la política. Em diran que no és igual: una cosa són els diners públics, i una altra, els privats. I és veritat. Però no estem parlant només de diners. També estem parlant de valors. Hi ha d'haver uns valors públics i uns altres de privats? Té dret a escandalitzar-se la societat quan veu en la política versions endolcides d'allò que pot veure cada dia fora de la política? Aquesta forma de populisme, de descrèdit de la política, alguns ens diuen que pot portar a Itàlia: en nom d'això es van carregar tota una classe política, perquè pogués aparèixer Berlusconi. Però també ens pot portar a l'Argentina: ja que la política ha quedat establerta com el terreny de la corrupció, acceptem-ho tots així, i els polítics, els primers. I que no robar acabi sent, per a un polític, sinònim de ser ase. Però ja hem vist on ha dut, això, l'Argentina. Un país ric que només pot explicar la seva evolució per culpa d'una política dolenta, malalta del càncer del populisme.

Hi ha més símptomes de populisme en els debats actuals. Per exemple, aquesta tendència a convertir les víctimes en la veu mateixa de la raó, en una mena de missatgers divins. Siguin les víctimes del terrorisme o les víctimes d'una mala gestió política. Ser víctima dóna dret a moltes coses: a la solidaritat, a la compassió i a ser compensat. El que no dóna és la infal·libilitat. El que diuen les víctimes s'ha d'escoltar i té molt valor. Però no és la veu de Déu sobre la terra, contraposant-ho a les opinions dels polítics. S'ha de respectar el seu dolor i la seva tragèdia. Però no poden esdevenir una mena d'oracles. En els enfrontaments i les apropiacions de les associacions de víctimes del terrorisme es transparenta aquesta síndrome populista: entre la gent del carrer i els polítics, sempre té raó la gent del carrer. I si són víctimes, encara més.

Amb els darrers esdeveniments a la política catalana, un nou perill treu el nas: un populisme que persegueix el descrèdit de la política.

Certament, alguns polítics –particularment– han ajudat molt a l'aparició d'aquesta onada de nou populisme. Per exemple, quan Aznar truca als mitjans de comunicació l'11 de març per dir-los que ha estat ETA sense cap mena de dubte, es carrega un aspecte fonamental del prestigi de la política: la convicció que les fonts institucionals són més creïbles i més fiables que les fonts del carrer. Alimentats per aquest procés, la nostra societat ha convertit en extremadament fiables les veus provinents teòricament del poble –des de les organitzacions no governamentals fins a les associacions de veïns–, mentre ha considerat que les fonts que provenien de les administracions i, per dir-ho així, de la política, estaven permanentment contaminades.

Ha aparegut de passada el cas italià, que desemboca amb la victòria electoral de Berlusconi, i que em sembla significatiu dels nous populismes que recorren Europa. Berlusconi és un empresari de comunicació. Els grans mitjans de comunicació, en el cas italià en aliança

amb alguns sectors de la justícia programats per dinamitar el sistema, han estat els qui s'han apoderat d'aquest nou populisme: s'han proclamat veu del poble –de vegades d'una manera considerablement messiànica–, han atorgat la legitimitat a les suposades expressions del poble enfrontades amb el món de la política i han esdevingut els grans agents de la política real. Abans, es deia que els partits polítics tenien en alguns mitjans la seva corretja de transmissió. A partir del cas italià, es podria dir que alguns grans mitjans de comunicació tenen la seva corretja de transmissió en partits i polítics. Que després vetllen pels interessos ideològics, però també econòmics, dels mitjans als quals duen el poder. A Itàlia el procés s'ha completat, s'ha arrodonit: s'ha visualitzat que el poder era als mitjans, i des dels mitjans s'ha ocupat la política. A altres llocs el procés és més subtil, i els Berlusconi respectius ja no es presenten a les eleccions. Però les estratègies polítiques, els projectes de futur, es dibuixen als mitjans –convertits en l'ex-

pressió legítima i única de l'opinió pública– i s'intenten traslladar a la política. No oblidem que quan Mario Conde es va plantejar una mena de berlusconització a l'espanyola –prèvia dissolució del sistema polític preexistent–, el primer que va fer va ser invertir en mitjans de comunicació.

Un símptoma més d'aquesta eclosió d'un nou populisme és una certa *demoscopització* de la vida política. Si els polítics són instrumentals i és la veu del poble, encarnada als mitjans de comunicació, la que aporta la llum i la raó, cal fer enquestes cada dos per tres. Tot ha de ser objecte d'enquesta. Les enquestes han de construir l'agenda política. I evidentment les enquestes no són gairebé mai neutres. Les enquestes són

intencionades i esdevenen armes polítiques de primer ordre. Els processos polítics es van trufant d'enquestes diverses, sovint de signe també divers, que van acotant l'acció política, en nom de l'apel·lació a la veu popular totpoderosa.

A la crisi del Carmel, algú va escriure una pancarta que deia "Menys política i més solucions". Per al nou populisme, la política i les solucions són coses contraposades. El poble vol solucions, no política. Entenent per política allò que fan els polítics. Si espemem aquesta frase, aquesta pancarta, els editorials i les enquestes que vénen a dir el mateix, entrem en un camí que a Itàlia ha dut a Berlusconi i a l'Argentina ha dut al descrèdit de la classe política i, en conseqüència, a l'enfonsament del país. Contra aquesta frase, a favor de la política, a favor del que la política té de projecte encara que no sigui populista, una formidable pintada que vaig llegir ja fa uns anys a Madrid: "Més promeses, menys realitats."

Vicenç Villatoro és escriptor